

Högsta domstolen
Box 2066
103 12 Stockholm

HA m.fl. ./.. Allmän åklagare m.fl. **ang. 1 hedersförtryck m.m. 2 skadestånd**

Riksåklagaren har förelagts att svara på överklagandet. Följande anförs.

Min inställning

Jag bestrider ändring av hovrättens dom och avstyrker prövningstillstånd.

Bakgrund

HA är dömd i hovrätten för olaga frihetsberövande, mindre grovt brott, för olaga tvång och för två fall av hedersförtryck till fängelse 1 år och 10 månader. Han ska betala skadestånd för kränkning samt sveda och värk till de två målsägandena.

Hovrätten har funnit att omständigheterna i målet visar att HA inte är främmande för att agera med sin heder som motiv och vidare att heder i vart fall delvis har varit motivet till de individuella brotten. Varje gärning har enligt hovrätten varit led i en upprepad kränkning av målsägandenas integritet. Gärningarna har också varit sådana att de kunde förväntas allvarligt skada målsägandenas självkänsla. Gärningarna har därför bedömts som två fall av hedersförtryck.

Tingsrätten ogillade i sin dom åtalet för hedersförtryck och dömde för de enskilda brotten som ingår i hedersförtrycksbestämmelsen. Tingsrättens bedömning var att HA:s handlingar snarare framstätt som uttryck för personlig ilska och/eller besvikelse och inte som en strävan att återupprätta sin egen eller familjens heder. Det saknades därför, enligt tingsrätten, grund för att anse att gärningarna haft ett hedersmotiv.

Överklagandet

HA har yrkat att Högsta domstolen ska frikänna honom från de brott han har dömts för och undanröja skadeståndsskyldigheten. Han har yrkat att Högsta domstolen i vart fall ska lindra straffet och sätta ned skadeståndet.

Som grund för prövningstillstånd har han gjort gällande att det behövs vägledning om tillämpningen av straffbestämmelsen om hedersförtryck, bland annat när det gäller hur bedömningen ska göras av att hedersmotiv har funnits och hur straffvärdebedömningar ska göras.

Rättslig reglering

Straffbestämmelsen om hedersförtryck

Enligt 4 kap. 4 e § brottsbalken kan den som mot en person begår eller på annat sätt medverkar till brottsliga gärningar enligt 3 eller 4 kap. brottsbalken, 5 kap. 1 eller 2 § brottsbalken, 6 eller 12 kap. brottsbalken eller enligt 24 § lagen (1988:688) om kontaktförbud, eller för gärningar som utgör straffbart försök eller straffbar förberedelse eller stämpling till dessa brott dömas för *hedersförtryck* till fängelse i lägst ett och högst sex år. En förutsättning för straffansvar är att ett motiv för brotten har varit att bevara eller återupprätta en persons eller familjs, släkts eller annan liknande grupps heder, att var och en av gärningarna har utgjort led i en upprepad kränkning av personens integritet och att gärningarna varit ägnade att allvarligt skada personens självkänsla.

Straffbestämmelsen infördes den 1 juni 2022 för att förstärka det straffrättsliga skyddet mot hedersrelaterat våld och förtryck (se prop. 2021/22:138).

Särskilt om hedersmotivet som förutsättning för straffansvaret

En förutsättning för straffansvar är att ett motiv för gärningarna ska ha varit att bevara eller återupprätta en persons eller familjs, släkts eller annan liknande grupps heder. Rekvisitet är utformat på samma sätt som i den särskilda straffskärpningsgrunden om heder i 29 kap. 2 § 10 brottsbalken och ska förstås på samma sätt (se prop. 2021/22:138. s. 39).

När den särskilda straffskärpningsgrunden om heder infördes år 2020 ansågs det inte vara nödvändigt att i det lagstiftningsärendet uttryckligen definiera begreppet heder, men det framfördes samtidigt att begreppen heder och hedersrelaterad brottslighet får anses vara etablerade i sådan utsträckning att det står tillräckligt klart vilka fall som kommer omfattas av den särskilda straffskärpningsgrunden (se prop. 2019/20:131 s. 37–38).

I samband med att straffbestämmelsen om hedersförtryck infördes uttalades att det bör ställas högre krav på precision och förutsebarhet vid utformningen av en straffbestämmelse än en särskild straffskärpningsgrund. Bedömningen gjordes dock att även om begreppet heder inte har någon entydig innebörd så måste det beaktas att hedersrelaterat våld och förtryck har uppmärksammats alltmer under senare tid. Förståelsen och kunskapen om problemet har därmed också ökat. Införandet av den särskilda straffskärpningsgrunden bedömdes också ha bidragit till en sådan utveckling. Det framhölls att Polismyndigheten och Åklagarmyndigheten arbetar aktivt med hedersfrågan. Mot bakgrund av utvecklingen var bedömningen att vad som avses med begreppet heder numera är så tydligt att det inte kan anses stå i strid med legalitetsprincipens krav på bestämdhet att införa det som ett rekvisit i en straffbestämmelse (se prop. 2021/22:138 s. 23 f.).

Med heder avsågs i lagstiftningsärendet som gällde straffbestämmelsen om hedersförtryck en sådan kollektivt präglad heder som kännetecknas av starka

patriarkala eller heteronormativa föreställningar och att familjens eller släktens anseende, ställning eller liknande är beroende av de individuella medlemmarnas handlande, t.ex. kvinnliga familjemedlemmars kyskhets och oskuld samt deras faktiska och påstådda beteende i förhållande till sådana ideal (se prop. 2021/22:138 s. 23 f. med hänvisning till prop. 2019/20:131 s. 104).

Det ska vara fråga om en persons eller familjs eller släkts heder. Fall då det endast är en enskild persons uppfattade heder i en grupp som anses påverkad och som har föranlett brottsligheten – det kan t.ex. vara fråga om ett familjeöverhuvuds anseende – omfattas alltså. Även fall där en person begår brott för att personen i fråga anses som bärare av en familjs eller släkts heder omfattas. Ett sådant fall kan t.ex. vara att ett brott med hedersmotiv begås av pappan för att dottern i familjen anses ha kränkt släktens heder, som pappan är bärare av. Begreppen familj eller släkt ska ses i vid bemärkelse och kan alltså avse såväl nära familjemedlemmar som mer avlägsna släktingar. Vidare omfattas annan liknande grupps heder. Härmed avses andra med familjen eller släkten jämförbara kollektiv som i formell mening inte utgör familj eller släkt, men som betraktas som familj eller släkt, t.ex. klaner. Det är alltså inte ett krav att det finns ett släktskap i gruppen, men avsikten är inte att träffa grupper eller sammanslutningar som inte kan likställas med familj eller släkt, t.ex. kriminella nätverk. Den persons, familjs, släkts eller grupps heder som motivet knyter an till behöver inte vara gärningspersonens egen. Inte heller i de fall då brottet har begåtts för att bevara eller återupprätta en enskild persons heder behöver det vara fråga om gärningspersonens egna anseende. Det räcker att det är fråga om en persons eller familjs, släkts eller annan liknande grupps heder. (Se prop. 2021/2022:138 s. 39 med hänvisning till prop. 2019/20:131 s. 104.)

Genom formuleringen bevara eller återupprätta träffas såväl brott som begås för att motverka att hedern skadas eller förloras som brott vilka begås när hedern redan anses skadad eller förlorad, dvs. i efterhand i syfte att återupprätta en persons eller familjs, släkts eller annan liknande grupps anseende. Med att återupprätta hedern avses gärningar som begås för att manifestera en sanktion mot brottsoffret som, inom ramen för hederskontexten, anses ha begått en otillåten gärning. Med att bevara hedern avses, sett utifrån gärningspersonens perspektiv, förebyggande åtgärder. Hedersmotivet behöver inte ha varit det enda eller ens det huvudsakliga motivet för gärningarna för att bestämmelsen ska kunna tillämpas, det räcker att ett motiv har varit hänförligt till heder. (Se prop. 2021/2022:138 s. 39 med hänvisning till prop. 2019/20:131 s. 105.)

Subjektiv täckning

För straffansvar krävs uppsåt i förhållande till samtliga objektiva rekvisit. Det är tillräckligt att gärningspersonen haft uppsåt beträffande de faktiska omständigheter som ligger till grund för bedömningen att gärningarna varit ägnade att allvarligt skada personens självkänsla. Att just dessa omständigheter varit sådana att de typiskt sett kunnat skada brottsoffrets självkänsla behöver därför inte vara täckt av uppsåt. I förhållande till hedersmotivet krävs avsiktsuppsåt. I övrigt är likgiltighetsuppsåt tillräckligt.

Under beredningen av lagförslaget hade flera remissinstanser fört fram synpunkter på att kravet på avsiktsuppsåt i förhållande till hedersmotivet skulle komma att medföra betydande bevissvårigheter. Denna invändning bemöttes i förarbetena med att kravet på att styrka avsiktsuppsåt innebär att åklagaren visserligen måste lägga fram bevisning som styrker avsikten, exempelvis att målsäganden har levt i en hederskontext och att den som utfört gärningen gjorde det för att bevara eller återupprätta hedern, men att detta i de flesta fall inte borde orsaka bevissvårigheter som går utöver vad som är fallet i andra liknande brottmål. Att leva i en hedersrelaterad miljö framhölls innebära att tillvaron genomsyras av det hedersrelaterade våldet och förtrycket genom kontroll av exempelvis klädsel, vänner och utbildning. En kunskap om hedersproblematiken sades per automatik medföra att den bevisning som förs för att bevisa avsikten också blir lättare att värdera. De bevissvårigheter som vissa remissinstanser befarar borde enligt förarbetsuttalandena därför inte överdrivas. (Se prop. 2021/2022:138 s. 25.)

Straffvärde och påföljd

Straffvärdet bör hamna på straffminimum eller i den nedersta delen av straffskalan enbart när de brottsliga gärningarna utgörs av ett mindre antal förhållandevis lindriga brott. Ju allvarigare eller ju fler gärningar som ingår i brottet, desto högre ska straffvärdet anses vara. Ett närståendeförhållande ska beaktas i straffvärdehöjande riktning i enlighet med allmänna principer för straffvärdebedömning. Den särskilda straffskärpningsgrunden ska inte tillämpas när förutsättningarna för att döma för hedersförtryck är uppfyllda. Den försvårande omständigheten har då redan beaktats genom att personen döms för brottet. Däremot kan den särskilda straffskärpningsgrunden användas för sådana gärningar med hedersmotiv som det ska dömas särskilt för, t.ex. en grov misshandel. (Se prop. 2021/22:138 s. 40.)

Praxis

Högsta domstolen har inte prövat någon fråga som avser straffbestämmelsen om hedersförtryck. Från den begränsade hovrättspraxis som finns kan nämnas att en hovrätt har funnit hedersmotiv styrkt (Svea hovrätts dom den 7 januari 2026 i mål B 11021-25) medan en annan hovrätt inte funnit ett sådant motiv vara styrkt (Svea hovrätts dom den 26 februari 2026 i mål B 17607-24). Det finns vidare ett begränsat antal tingsrättsdomar (se Västmanlands tingsrätts dom den 16 augusti 2023 i mål B 3572-23, Nacka tingsrätts dom den 6 mars 2025 i mål B 3639-24, Falu tingsrätts dom den 4 november 2025 i mål B 3277-22, Uppsala tingsrätts dom den 13 november 2025 i mål B 5238-25 och Södertälje tingsrätts dom den 5 januari 2026 i mål B 3420-25), varav några är överklagade till hovrätten.

Min bedömning

Hedersrelaterat våld och förtryck innebär att människor, främst flickor och kvinnor men även pojkar och män, begränsas i sina liv och utsätts för påtryckningar och våld som syftar till att upprätthålla familjens kontroll över individen. Hedersnormerna grundar sig i en föreställning om heder som inte delas av övriga samhället och som strider mot principen om alla människors lika värde och den enskilda människans frihet och värdighet. Till hedersnormerna

hör bl.a. uppfattningen att familjens rykte och anseende är avhängigt kvinnliga familjemedlemmars kyskhets och oskuld samt deras faktiska och påstådda beteende i förhållande till dessa ideal. (Se prop. 2021/22:138 s 7.)

De patriarkala föreställningarna tar sig uttryck i kontroll av flickor och kvinnor som sträcker sig från begränsningar i vardagen rörande klädsel, rörelsefrihet och umgänge till begränsningar i val av utbildning, arbete, äktenskap och äktenskapsskillnad. Hedersnormerna kan i sin mest extrema form leda till allvarlig brottslighet såsom t.ex. hot om våld och våld, inklusive dödligt sådant (se prop. 2019/20:131 s. 24).

Jag ansluter mig till hovrättens bedömningar i skuldfrågan och då också till bedömningen att alla de åtalade gärningarna har haft ett hedersmotiv. Hovrätten har, utifrån sin värdering av den bevisning som lagts fram i målet, funnit att ett motiv till gärningarna har varit en sådan kollektivt präglad heder som kännetecknas av starka patriarkala eller heteronormativa föreställningar och att familjens eller släktens anseende, ställning eller liknande är beroende av de individuella medlemmarnas handlande, t.ex. kvinnliga familjemedlemmars kyskhets och oskuld samt deras faktiska och påstådda beteende i förhållande till sådana ideal.

Vid avgörande av frågan om motiv har hovrätten lyft fram vad som är utrett i målet om HA:s kontrollbehov över sina döttrar, begränsningen av döttrarnas umgänge med personer av det motsatta könet, synpunkter på deras val av kläder och smink och det nedvärderande språkbruket med koppling till vikten av oskuld, renhet och kyskhets hos flickor. Det framgår i målet att HA har övervakat döttrarna med kameror och spårning på ett sätt som visar ett sådant mönster av kontroll som överensstämmer med vad som kan förväntas i en hederskontext. De enskilda gärningarna som ingår i hedersförtrycksbrottet har, på det sätt som hovrätten har redogjort för, varit och en del av sin bakgrund i HA:s uppfattning om att döttrarna handlat på ett sätt som stridit mot de ideal om flickors kyskhets som han har gett uttryck för. Han har velat skydda sitt anseende genom att ställa krav på döttrarnas handlande i enlighet med de kyskhetsnormer han uttalat. Det är enligt min bedömning därför genom utredningen visat att HA har en föreställning om heder vars bevarande eller återupprättande också har utgjort ett motiv för gärningarna. Hedersnormerna har i det här fallet tagit sig uttryck i kontroll av döttrarna genom att HA har begått brott mot dem.

Tvärtemot vad som får anses framgå av en av de skiljaktiga meningarna i hovrättens dom är det min uppfattning att det faktum att HA inte själv har levt i en hederskontext inte avgör frågan om hedersmotiv till gärningarna. Jag bedömer att det är HA:s egen föreställning om bevarandet eller återupprättandet av en persons eller familjs eller släkts heder som förklaring till varför han begick gärningarna som är avgörande för om det funnits ett hedersmotiv.

Min uppfattning är, med hänvisning till hovrättens domskäl, att hovrättens dom bör stå fast i frågorna om skuld och påföljd.

Prövningstillstånd

Enligt 54 kap. 10 § första stycket 1 rättegångsbalken får prövningstillstånd meddelas om det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas av Högsta domstolen (prejudikatdispens). För att bevilja prövning enligt denna punkt krävs alltså att ett avgörande av Högsta domstolen blir av generell betydelse för bedömningen av framtida mål som innehåller liknande frågeställningar. Den enskildes intresse av att få till stånd en prövning i Högsta domstolen kan inte föranleda prövningstillstånd på denna grund.

I den lista med prioriterade prejudikatfrågor för år 2026 som Åklagarmyndigheten och Ekobrottsmyndigheten gemensamt har tagit fram till ledning för vilka rättsliga områden som från åklagarsynpunkt bör prioriteras har ett prejudikatbehov identifierats i fråga om straffskärpningsregeln i 29 kap. 2 § 10 brottbalken (hedersmotiv). Det behövs, enligt myndigheterna, vägledande uttalanden om hur stort genomslag ett utrett hedersmotiv bör ha vid bedömningen av straffvärdet. I det här fallet har straffskärpningsregeln inte tillämpats vid straffmätningen och den i listan identifierade prejudikatfrågan aktualiseras därför inte i målet.

När det gäller den i överklagandet påstådda prejudikatfrågan om hur bedömningar av hedersmotiv ska göras, så är detta en bevisfråga som enligt min uppfattning inte lämpar sig för vägledning från Högsta domstolen i ett enskilt fall. Frågan om vilket motiv som legat bakom en gärning, alltså varför den tilltalade begått ett brott, måste avgöras genom en värdering av den bevisning som läggs fram i enlighet med principen om fri bevisprövning.

När det gäller tolkningen av begreppet heder i straffbestämmelsen om hedersförtryck så finns det vägledning i förarbetena som domstolarna tycks förhålla sig till vid bedömningen i enskilda fall. Jag konstaterar att underrättspraxis hittills är ytterst begränsad, med enbart två kända hovrättsavgöranden utöver det nu överklagade. Ingenting i den praxis som finns talar för att det i nuläget finns oenhetligheter eller annars ett behov av vägledning om tolkningen av hedersbegreppet. Inte heller den, på motsvarande sätt begränsade, praxis som finns om straffskärpningsregeln i 29 kap. 2 § 10 brottbalken talar för att det finns ett sådant behov i nuläget.

Min uppfattning är därför att det för närvarande inte finns något behov av vägledning i de frågor målet innehåller. Jag avstyrker prövningstillstånd.

Bevisuppgift och handläggning

Om prövningstillstånd skulle meddelas åberopas preliminärt samma muntliga och skriftliga bevisning som i hovrätten. Jag ber dock om att få återkomma med bevisuppgift och synpunkter på målets handläggning om prövningstillstånd meddelas.

Katarina Johansson Welin

Eva Bloch

Kopia till: Västerorts åklagarkammare (AM-161099-24) och Utvecklingscentrum.